

Jeney Éva (1963-2019)

Van, volt az Irodalomelméleti Osztályon egy félig-meddig komoly szokás, miszerint az ilyen-olyan okok miatt éppen hiányzó osztálytársunkra osztjuk a hirtelen jött, kellemetlen feladatokat. Éváról írni búcsúzó beszédet éppen ilyen feladat, és én szívesen rá is hagynám a munkát, be kell valljam, kicsit haragudva, hogy mibe kevert mindnyájunkat.

A minap újraolvastam néhány, az utóbbi években készült írását, abban a reményben, hogy hátha mégis segíthet a kénytelen feladatban. Rövid írások, sokszor közös konferenciaszereplések emlékei, s nem tagadom, önéletrajzi szövegekként olvastam őket, kerestem bennünk nyomait a nagy gondnak, betegségnek, melyről oly diszkréten beszélt vagy inkább csak hallgatott négy-, nyolc-, tizenkét-szemközt. Persze ilyesmit nem, vagy alig találtam, hiába kutattam bennük az éles eszű és józan barát megfigyeléseit arról, amit mi csak nehezen tudunk elképzelni. De jó volt újra meghallani a hangját jól szabott mondatai, elegáns gondolatfűzése mögött. Könnyed és szellemes volt, ezzel bonyolult könyveket, elméleteket foglalt és kapcsolt össze, közben mégis informatív: mindenféle érdekességet megtud az ember írásait forgatva, a francia protestantizmus történetől az első világháborús fogolytáborok életén át az olvasás és írás személyes hasznáig. Azt hiszem, az esszé volt az a műfaj, ami legjobban állt neki, hiszen itt teljesedhetett ki lényének jó értelemben vett társasági oldala. Kiváló társalgó volt, intelligencia, műveltség, érdeklődés, udvariasság, szellemesség jellemezte, igényes beszéde színessé tette körülötte a dolgokat. Egyszerűen nem lehetett mellette unatkozni, ha ő ott volt, még a fárasztó és kényszerű események is veszedelmesen mulatságossá lényegültek. Sziporkázó humora volt, különös érzéke, hogy fülön csípje a szavak többértelműségéből fakadó, sokszor át sem gondolt jelentéseket. Kérlelhetetlenül, de sohasem bántóan szúrta ki a képzavarokat, alul- és túlfogalmazásokat, fellengzős laposságokat, vagy éppen vidított fel mindannyiunkat meggondolatlanul használt sikamlós kifejezések kipécézésével mások és önmagunk beszédében. Az osztály szellemi életének lényegét adó szarkasztikus légkör, ezek az örökös viccelődések nélküle már sohasem lesznek ugyanolyanok. Azt hiszem, mindannyiunk nevében mondom, hogy nagy becsben tartottuk őt, nem lehetett ellenállni, amikor – kicsit elnyújtva az utolsó szótagot – egy „Légyszí, légyszí!”-vel megtámogatva kért apró szívességeket, amelyeket persze ugyanilyen segítőkészséggel viszonzott alkalomadtán.

Volt a lényében valami örök diákos, bohókás harisnyáival, vagány cipőivel. Azt hiszem, sosem láttam megtörtnek. Gondterheltnek gyakran, de megtörtnek sosem, még a legutolsó időkben sem. Így láttam őt néhány hete álmomban, amikor valahol véletlenül összefutottunk, és szabadkozva, de kedélyesen sztorizgatva, mintha nem is róla szólna az elbeszélés, mesélte el betegségének és halálának történetét. Akkor, ott álmomban értettem meg a feliratot, amit Marcel Duchamp a sírjára vésetett: „D’ailleurs, c’est toujours les autres qui meurent”, azaz „Mellesleg, mindig mások halnak meg”.

„Az örökkévalóság elvont és ijesztően semleges, de az itt és most konkrét és szomorú” – írta néhány éve Éva kedves tanárától, Szegedy-Maszák Mihálytól búcsúzva. Mi most nem „verőfényben, néhány kis felhővel a fejünk fölött” állunk itt, de ugyanúgy elbizonytalanodva „ki-ki egyszerre magányosan és tömegben”. Nem hiszem, hogy képes volnék szebben lezárni ezt a beszédet, annál, mint ő tette akkor, a *Zsoltárok könyvét* is idézve: „Olyan az ember, mint a lehelet, napjai, mint az átfutó árnyék. De a kis felhők fölött, kívül az időn, hátha valóban kezdet fognak korokon át az igazak. Megnyugtató volna.”

Z. Varga Zoltán